

УДК 598.279.23 (477)

О.І. Бронсков, Г.М. Молодан, Н.А. Долгова

Національний природний парк "Меотида"

вул. Центральна, 53-б, с. Урзуф, Мангуїський район, Донецька область, 87455 Україна

e-mail: albron2015@gmail.com

ЗУСТРІЧІ СИПА БІЛОГОЛОВОГО *GYPVS FULVVS* В УКРАЇНІ, ЗОКРЕМА ПОБЛИЗУ БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА "АСКАНІЯ-НОВА"

Сип білоголовий, птахи-некрофаги, кольорові мітки, "Асканія-Нова", Україна, "Увац", Сербія

ЗУСТРІЧІ СИПА БІЛОГОЛОВОГО *GYPVS FULVVS* В УКРАЇНІ, ЗОКРЕМА ПОБЛИЗУ БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА "АСКАНІЯ-НОВА. О.І. Бронсков, Г.М. Молодан, Н.А. Долгова. – В статті наводяться факти зустрічей сипа білоголового в Україні в цьому столітті, у т.ч. мічених птахів.

ВСТРЕЧИ БЕЛОГОЛОВОГО СИПА *GYPVS FULVVS* В УКРАИНЕ, В ЧАСТНОСТИ ВОЗЛЕ БИОСФЕРНОГО ЗАПОВЕДНИКА "АСКАНИЯ-НОВА". А.И. Бронсков, Г.Н. Молодан, Н.А. Долгова. – В статье приводятся факты встреч белоголового сипа в Украине в этом веке, в т.ч. меченых птиц.

RECORDING GRIFFON VULTURE *GYPVS FULVVS* IN UKRAINE AND NEAR BIOSPHERE RESERVE "ASKANIA NOVA". O.I. Bronskov, G.M. Molodan, N.A. Dolgova. – The article presents the cases of recording the griffon vulture in Ukraine in this century. Particular attention was given to registrations of tagged birds.

Зальоти птахів-некрофагів в Україну відбувалися завжди, але в досить обмеженій кількості. На даний час такі випадки засвідчені майже у всіх областях країни. Питання походження цих птахів майже не ставилося, бо вважалося, що всі вони осілі і не схильні до тривалих мандрівок – тобто, це птахи з найближчого місця гніздування. Ще в минулому сторіччі в Україні сипи білоголові *Gyps fulvus* (Hablizl, 1783) гніздилися в Криму і на скелях середньої течії Дністра. Але на Дністрі вони припинили гніздування ще до 20-х років, як в Україні, так і в Молдові. У Карпатах відомі окремі випадки його розмноження в 19-му сторіччі (Зубаровський, 1977). Сучасні найближчі місця гніздування білоголового сипа розташовані в Криму, на Кавказі і Балканах.

В Європі протягом останньої майже третини віку реалізуються декілька програм по збільшенню чисельності і поверненню птахів-некрофагів на їх історичні місця поселення, зокрема "Recovery of the Populations of Large European Vultures in Bulgaria" чи "Povratak beloglavog supra na Porovo polje". Може, завдяки цим програмам відбувається і збільшення зустрічей сипів в Україні. За останні 15 років нам вдалося за доступними літературними джерелами виявити 10 таких реєстрацій лише у континентальній Україні, бо зустрічі в Криму були і є досить регулярними за рахунок місцевої популяції, і ми наводимо тільки декілька з них (рис. 1). В ході цих програм проводиться мічення птахів кольоровими кільцями. І це почало приносити перші результати, змінивши нашу уяву про дистанції мандрування птахів. В Україні перша зустріч окільцьованого білоголового сипа зафіксована у Криму 28 вересня 2005 року в Кримському природному заповіднику при зйомках фільму про даний вид. На місце підгодівлі злетілося багато сипів, серед яких було помічено птаха з зеленим кільцем з написом "CAV". Це виявився птах, якого закільцювали в Хорватії на острові Црес (Cres) на півночі Адріатики (Аппак и др., 2007; Goran Sušić, 2016, особисте повідомлення). Зустріч цього птаха довела наявність зв'язку між кримською та балканською популяціями сипа. Наступний мічений птах був виловлений в курятнику аж на Київщині (Панчук, Лясківський, Гаврилюк, 2015). Це виявився птах іспанського походження, якого випустили у Болгарії з метою реінтродукції. Він був з жовтим кільцем і

криловими мітками з чорним написом "К7Н". До цього випадку в Україні, даного птаха вже у схожих обставинах вилучували в Румунії, і тому куратори проекту вирішили залишити його в Київському зоопарку.

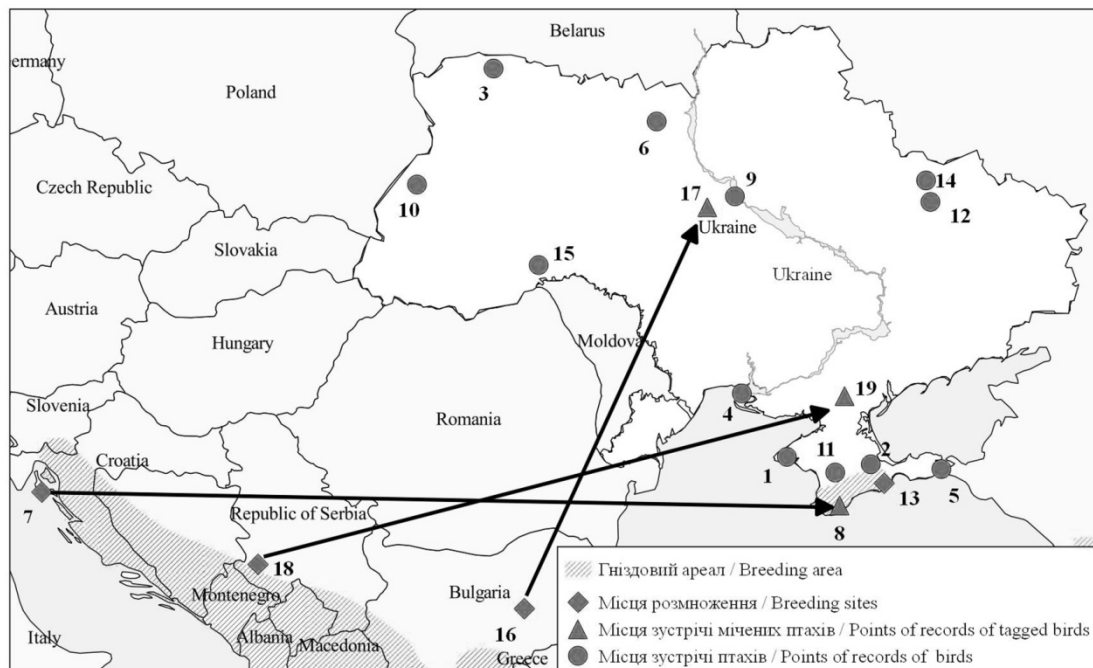

Рис. 1. Місця зустрічей сипа білоголового в Україні

1. 3 ос. – 10.02.2001 р. (Андрюшенко и др., 2006); 2. 2 ос. – 13.10.2001 р. (Домашевский, 2008); 3. 1 ос. – 25.07.2002 р. (Химин, 2008); 4. 1 ос. – 15.08.2002 р. (Петрович, Редінов, 2008); 5. 2 ос. – 2003 р. (Белик, Ветров, Милобог, 2009); 6. 1 ос. – 04.07.2003 р. (Домашевский, 2004); 7. 1 ос. – 11.05.2004 р. (усне повідомлення Sušić, 2016); 8. 1 ос. – 13.09.2004 р. (усне повідомлення Sušić, 2016); 9. 2 ос. – 21.10.2005 р. (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, Гаврилюк, 2012); 10. 2 ос. – 15.04.2009 р. (Струс, Скирпан, Сеник, 2013); 11. 110 ос. – 25.05.2009 р. (Домашевский, Ветров, 2013); 12. 1 ос. – 10.07.2010 р. (Витер, 2014); 13. 2 ос. – 15.02.2013 р. (Бескаравайный, 2013); 14. 1 ос. – 26.07.2013 р. (Витер, 2014); 15. 1 ос. – 13.10.2013 р. (Тарасенко, 2013); 16. 1 ос. – 01.07.2015 р. (Панчук, Лясківський, Гаврилюк, 2015); 17. 1 ос. – 01.06.2015 р. (Панчук, Лясківський, Гаврилюк, 2015); 18. 1 ос. – 05.06.2016 р. (усне повідомлення Marinković, 2016); 19. 1 ос. – 05.10.2016 р. – наші дані.

Остання згадка про сипів в заповіднику належить Б.К. Фортунатову (1924), який пише, що після громадянської війни і голоду 1922 року в околицях Асканії з'явилися зграї, іноді з декількох десятків особин, грифа чорного *Aegypius monachus* (Linnaeus, 1766) і сипа білоголового. З тих часів, понад 90 років, сипи в цій місцевості не спостерігалися. Нам пощастило зустріти міченого сипа 5 жовтня 2016 року неподалік Біосферного заповідника "Асканія-Нова".

Птах, якого ми бачили (рис. 2), сидів на полі зі стернею на відстані близько 500 м від траси Р-47 Нова Каховка – Генічеськ в 6 км на схід від смт Чкалове. Координати 46.45554° N і 34.22963° E. На трасі був досить жвавий рух. Звернуло на себе увагу те, що птах не реагував навіть на автомобіль, що зупинився. Вдалося підійти до нього на відстань близько 100 метрів і сфотографувати, після чого сип піднявся у повітря і полетів у напрямку заповідника. У 10-кратний бінокль на правій лапі у птаха було помітне кільце зеленого кольору, а на лівій – металеве. По фотографії вдалося прочитати напис на PVC кільці – "S85" і побачити зелену пластикову мітку на лівому крилі.

З'ясувалося, що це птах сербського походження. Саша Марінкович (Saša Marinković) з Birds of Prey protection foundation повідомив, що сипа було окільцьовано 5 червня 2016 р. в гнізді на колонії Радоїнья (Radoinja) в резерваті "Увац" (Спеціальни резерват природе "Увац"). Крім пластикового кільця, на ліву лапу йому наділи металеве кіль-

це №700700 і на ліве крило – пластикову мітку з білим написом "Q". Останній раз птаха бачили в Сербії 28 серпня. Виходить, що птах до місця зустрічі за 37 днів пролетів відстань щонайменше 1175 км у північно-східному напрямку.

Рис. 2. Сип білоголовий на полі поблизу "Асканії-Нова". Фото Г. Молодан.

За повідомленням науковця заповідника "Асканія-Нова" Олександра Мезінова, 20 і 21 жовтня він бачив на ділянці заповідного степу "Великий Чапельський під" сипа, який тримався разом з 4 орланами-білохвостами і доїдав після них рештки птахів.

Всі три зустрінуті в Україні мічені птахи були молодими. Найстаршою з них була самка з Болгарії, якій на час реєстрації виповнилося 2 роки. І всі вони перемістилися у північно-східному напрямку на відстань від 900 до 1600 км від місця свого народження.

Одну особину сипа 17 серпня цього року зафіксовано у Вітебській області Білорусі (Коваленок, 2016). І, мабуть, цього ж птаха бачили в центрі Латвії 26 серпня (DELFI, 2016). Це місце знаходиться майже на однаковій відстані (приблизно на 1500 км) від найближчих місць гніздування як на Балканах, так і в Криму.

Зустрічі мічених сипів в Україні показали великий розліт молодих птахів в пошуках чи то їжі, чи то умов для життя, але поки ще не з'ясовано, чи можуть вони розмножуватися на нових місцях. Всім дослідникам слід звернути особливу

увагу на наявність у всіх зустрінутих птахів кольорових міток, в чому суттєво може допомогти їх фотографування.

Подяки

Автори висловлюють щирі подяки Saša Marinković, Goran Sušić і Олександрі Мезінову за надану інформацію.

Андрющенко Ю. А. Результаты первого большого учета зимующих птиц в зональных ландшафтах юга Украины / Ю. А. Андрющенко, И. И. Черничко, В. В. Кинда [и др.] // Бранта : сб. научн. тр. Азово-Черноморской орнитологической станции. – 2006. – Вып. 9. – С. 123–149.

Аппак Б. А. Современное состояние популяций птиц падальщиков в Крыму / Б. А. Аппак, М. М. Бескаравайный, С. Ю. Костин [и др.] // Заповедники Крыма : матер. IV междунар. научн.-практ. конф. (2 ноября 2007 г., г. Симферополь). – Симферополь, 2007. – Ч. 2. Зоология. – С. 13–20.

Белик В. П. Материалы к орнитофауне Таманского полуострова / В. П. Белик, В. В. Ветров, Ю. В. Милобог // Бранта : сб. научн. тр. Азово-Черноморской орнитологической станции. – 2009. – Вып. 12. – С. 7–25.

Бескаравайный М. М. Белоголовый сип снова на Карадаге! / М. М. Бескаравайный. – 2013. – <http://kurortnoe.crimea.ua/?p=267>.

Витер С. Г. Особенности территориального распределения и численности соколообразных в Харьковской области, Украина / С. Г. Витер // Пернатые хищники и их охрана. – 2014. – Вып. 28. – С. 38–62.

Грищенко В. М. Спостереження рідкісних та маловивчених птахів у Канівському заповіднику та його околицях у 2003–2012 рр. / В. М. Грищенко, Є. Д. Яблоновська-Грищенко, М. Н. Гаврилюк // Заповідна справа в Україні. – 2012. – Т. 18, вип. 1–2. – С. 61–66.

Домашевский С. В. Новые данные по редким видам хищных птиц Киевской области (Украина) / С. В. Домашевский // Стрепет. – 2004. – Т. 2, вып. 2. – С. 5–27.

Домашевський С. В. Спостереження у 1992–2006 рр. деяких видів птахів, занесених до Червоної книги України / С. В. Домашевський // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 76–83.

- Домашевский С. Экспедиция в южные районы Украины / С. Домашевский, В. Ветров. – 2013. – <http://raptors.org.ua/ru/108>.
- Зубаровський В. М. Білоголовий сип / В. М. Зубаровський // Фауна України. Хижі птахи. – 1977. – Т.5, вип. 2. – С. 40–45.
- Коваленок В. Белоголовый сип в Беларуси! / В. Коваленок. – 2016. – <http://www.ptushki.org/info/press/item/18395.html>.
- Панчук О. Заліт сипа білоголового в Київську область / О. Панчук, В. Лясківський, М. Гаврилук. – 2015, – <http://raptors.org.ua/ru/809>.
- Петрович З. О. Рідкісні види птахів в регіональному ландшафтному парку "Кінбурнська коса" / З. О. Петрович, К. О. Редінов // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Біологія". – Ужгород, 2008. – Вип. 23. – С. 100–104.
- Струс Ю. М. Спостереження рідкісних видів птахів на Львівщині у 2008–2012 роках / Ю. М. Струс, М. В. Скирпан, М. А. Сенік // Troglodytes : праці ЗУОТ. – 2013. – Вип. 4. – С. 93–95.
- Тарасенко М. О. Спостереження сипа білоголового *Gyps fulvus* на Поділлі / М. О. Тарасенко // Troglodytes : праці ЗУОТ. – 2013. – Вип. 4. – С. 98.
- Химин М. В. Матеріали окремих спостережень птахів, занесених до Червоної книги України, за публікаціями 1994–2005 рр. / М. В. Химин // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 373–382.
- Фортунатов Б. К. Зоопарк / Б. К. Фортунатов // Асканія-Нова. Степной заповедник Украины. – М. : Гос. изд-во, 1924. – С. 117–197.
- DELFI Репортер. В Латвии замечен белоголовый гриф – крупный болтливый падальщик. – 2016. – <http://www.delfi.lv/reporter/news/witness/v-latvii-zamechen-belogolovyj-grif-krupnyj-boltlivyj-padalschik-foto.d?id=47839055 >.

Рекомендує до друку
В.С. Гавриленко